

The necessity of ensuring the adaptability in production capacity utilization control is proved. The existence of two main historical conceptual approaches to understanding the definition “production capacity of an enterprise” is established. The algorithm of production capacity utilization control at enterprise is updated. The strategic nature of production capacity utilization control is specified. The ranging of factors which measure the level of production capacity utilization at the enterprise is deepened. The role of different groups of factors in achieving strategic benchmark of the enterprise development is determined. The implementation of adaptability concerning the production capacity utilization control based on estimation of variability of market situations and considering the technical profile of the enterprise and creation of capacity reserve is suggested.

The scientific novelty of the research results consists in further development of approaches to capacity utilization control at the enterprise on market basis. The suggested propositions are based on the estimation of possibilities of enterprise’s adjustment to business environment change. The usage of the developed propositions is focused on creation of dynamic actions concerning enterprise’s capacity utilization control which are based on a multivariate.

The practical importance of the received results lies in a possibility to strengthen the strategic orientation of management decisions regarding enterprise’s capacity utilization.

Key words: *production capacity, adaptability as characteristic of economic system, utilization, working hours, capacity utilization control, factors, strategic aspect.*

УДК 311.1
Берідзе Т. М.,
кандидат технічних наук, доцент

Донецький національний університет
економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна,
e-mail: bersdzet2008@rambler.ru

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Beridze T. M.,
Candidate of Technical Sciences,
Associate Professor

Donetsk national university
of Economics and Trade named
after Mykhailo Tuhun-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: bersdzet2008@rambler.ru

THE STATISTICAL ANALYSIS OF THE ENTERPRISE ECONOMIC VIABILITY INDEXES

Мета. *Метою статті є дослідження складових економічної стійкості гірничорудних підприємств. Визначення показників, що впливають на економічну стійкість. Дослідити застосування статистичного аналізу факторів впливу, як передумову прийняття ефективних управлінських рішень.*

Методи. *У процесі дослідження використовувалися методи та принципи системного аналізу об’єктів, методи фінансового аналізу, антикризового управління, моделі і методи діагностики економічного стану підприємств.*

Результати. *Проведене дослідження дозволяє оцінювати ефективність виробничої та фінансової політики в рамках самого підприємства; оцінювати ризики пов’язані з прийняттям управлінських рішень; вирішувати практичні задачі, пов’язані з основними*

функціями виробництва продукції. Побудова системи показників економічної стійкості підприємства дозволяє отримати інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень та визначення основних напрямків економічної політики підприємства.

Ключові слова: управління, ефективність, економічна стійкість, виробництво, фінансова стійкість

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання передбачають аналіз соціально-економічних систем як відкритих систем, тобто взаємодію внутрішнього і зовнішнього середовища. Ці дві компоненти постійно перебувають у тісному взаємозв'язку. Залежно від сили впливу чинників кожного середовища, одне з них є домінуючим над іншим і впливає на його функціонування. У будь-якому випадку від балансу їх дій залежить ефективність діяльності підприємства. Економічна стійкість в цьому випадку і виступає як мірило цього балансу, від рівня якого і залежить успішність функціонування і розвитку підприємства.

Питання визначення економічної стійкості функціонування та розвитку суб'єкта господарювання є особливо актуальними як для управлінців, власників, так і для партнерів, інвесторів, кредиторів, державних органів, для конкурентів підприємства. Забезпечення можливості отримання інформації, необхідної при оцінці економічної стійкості, створює передумови запобігання банкрутству підприємства. У контексті вирішення зазначеної проблематики – статистичного аналізу економічної стійкості підприємства – існує проблема визначення суттєвих показників економічного стану підприємства, визначення необхідної кількості показників, що дозволять отримати необхідну інформацію для забезпечення ефективного управління підприємством.

Своечасність представлення всієї необхідної інформації на всіх рівнях управління підприємством є одним із найголовніших факторів, які дозволяють значно підняти його ефективність функціонування, ступінь обґрунтованості та актуальності прийнятих рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти дослідження економічної стійкості знайшли своє відображення в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних авторів. Так, Поліщук О. А. проводив дослідження теоретико-методологічних основ оцінки економічної стійкості [1]. Питання щодо управління економічною стійкістю в цілому розглядав Іванов В. Л. [2], Зайцева О. В. [3], Жуков П. П. [4].

Анохін С. Н. пропонує власну методику моделювання економічної стійкості підприємств за допомогою дисперсійних відхилень і регресійного аналізу кожного економічного показника, з метою виявлення допустимих меж при плануванні (розрахунку) сценаріїв економічної стійкості, аналізу основних факторів ризику в економіці підприємств, що дозволяє знайти прогностичні значення основних економічних показників, які використовуються при побудові сценаріїв розвитку підприємств [5].

Л. Т. Гіляровська та інші автори розглядають стійкість підприємства з позиції видів [8,9]. У їх оцінюванні існує внутрішня, зовнішня, успадкована, фінансова і загальна економічна стійкість. Дана класифікація не відображає генетичної сутності формування кожного з видів стійкості, наприклад: терміни виникнення, наслідування; видів діяльності підприємства, наприклад: фінансова стійкість та галузевої приналежності.

Деякі автори в процесі економічного та фінансового аналізу підприємства, залежно від співвідношення запасів і джерел їх формування, підрозділяють стійкість на абсолютну, нормальну, а також виділяють нестійкий і кризовий фінансовий стан підприємства [6]. Аналіз зарубіжних і вітчизняних наукових джерел [3 – 7] дозволяє виділити складові економічної стійкості, що дає підґрунтя для проведення статистичного аналізу показників економічної стійкості.

Мета статті. Дослідження основних складових економічної стійкості підприємств. Проведення статистичного аналізу показників, що визначають складові економічної стійкості для підприємств гірничорудного комплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна стійкість підприємства характеризує стан підприємства, при якому забезпечується стабільно високий результат функціонування. В основі його досягнення лежить принцип активного реагування на зміни середовища господарювання.

Отже, для забезпечення економічної стійкості підприємств ГРК необхідні: виробнича стабільність (гнучкість та швидкість реакції на зміни кон'юнктури ринку, підвищення конкурентоспроможності продукції та виробництва); фінансова стабільність (висока інвестиційна активність, ліквідність) [4 – 10].

Виробнича стійкість ($K_{упр}$) характеризує наявність у підприємства такого виробничого потенціалу, який здатний забезпечити беззбитковий обсяг виробництва. Чим більше виробнича потужність перевищує беззбитковий обсяг, тим вище виробнича стійкість.

Кількісна оцінка виробничої стійкості підприємства визначається коефіцієнтом виробничої стійкості ($K_{упр}$) за формулою (1):

$$K_{упр} = M / (M - V_{без}) \geq 1 \quad (1)$$

де M – виробнича потужність підприємства;

$V_{без}$ – беззбитковий обсяг виробництва.

Під фінансовою стійкістю (Уфін) підприємства розуміється його здатність у найближчому майбутньому не мати прострочених платежів за своїми зобов'язаннями. У ринкових умовах фінансування виробничо-господарської та інвестиційної діяльності здійснюється не тільки за рахунок власних, а й шляхом залучення позикових коштів, запас фінансової стійкості оцінюється перевищенням власних коштів підприємства над позиковими.

Фінансова стійкість створюється раціональним розподілом і використанням фінансових ресурсів, що забезпечує рентабельне використання капіталу при збереженні можливості отримання кредитів та платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [4].

При оцінці фінансової стійкості підприємницької структури рекомендується використання наступних показників [5]:

1. Коефіцієнт власності ($K_{соб}$), який характеризує частку власних коштів у сукупності капіталу підприємницької структури і визначається відношенням оцінки власного капіталу до загальної оцінки використовуваного капіталу (2):

$$K_{соб} = CK / СовК \quad (2)$$

де CK – власний капітал підприємницької структури, грн.;

$СовК$ – сукупний капітал підприємницької структури, грн.

2. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами ($K_{обОА}$), який характеризує частку оборотних активів, що покриваються власними коштами підприємства і розраховується як частка від ділення різниці між оцінками власного капіталу і оборотних активів на величину оборотних активів підприємства (3):

$$K_{обОА} = (CK - A_{об}) / A_{об} \quad (3)$$

де $A_{об}$ – оборотні активи, грн.;

$A_{об}$ – оборотні активи, грн.

3) коефіцієнт довгостроково залученого позикового капіталу ($K_{долЗК}$), що показує частку в довгостроково використовуваному капіталі позикових коштів, розраховується як

відношення суми довгострокових зобов'язань до суми власного капіталу і довгострокових зобов'язань (4):

$$K_{\text{дозк}} = \text{Одол} / (\text{СК} + \text{Одол}) \quad (4)$$

де $\text{О}_{\text{дол}}$ – довгострокові зобов'язання, грн.

4. Коефіцієнт функціонуючого капіталу ($K_{\text{фк}}$) показує, яку частку в активах підприємницької структури займає капітал, що використовується для виробничої діяльності, розраховується відношенням різниці оцінки всього капіталу підприємства та іммобілізованих з виробництва засобів до оцінки всього капіталу (5):

$$K_{\text{фк}} = (\text{СовК} - K_{\text{имк}}) / \text{СовК} \quad (5)$$

де $K_{\text{имк}}$ – капітал, іммобілізований з виробництва, грн.

5. Коефіцієнт незв'язаного майна ($K_{\text{имнес}}$) показує частку активів, що покриваються власним капіталом, які можуть виступати заставної вартістю при отриманні кредитів і розраховується як відношення оцінки активів, які можуть виступати заставної вартістю до оцінки власного капіталу підприємства (6):

$$K_{\text{имнес}} = \text{Азalog} / \text{СК} \quad (6)$$

де $\text{А}_{\text{зalog}}$ – активи підприємницької структури, які можуть виступати в якості застави, грн.

Практика оцінки фінансової стійкості підприємницьких структур передбачає використання допустимих значень проміжних показників фінансової стійкості.

Визначення основних складових та показників економічної стійкості дозволило провести статистичний аналіз виробничої та фінансової стійкості промислових підприємств міста Кривого Рогу – Центрального (ЦГЗК) та Північного гірничозбагачувальних комбінатів (ПівнГЗК). Розрахунки проводились за певний проміжок часу, а саме: з 2013 по 2015 рр. Для розрахунків використовувалась дані бухгалтерської звітності (баланс підприємства та звіт про фінансові результати).

Розрахунки проводились відповідно за формулами (2 – 6). В результаті було отримано шість значень показника фінансової стійкості для двох підприємств: ЦГЗК та ПівнГЗК (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники фінансової стійкості

Показники	Норма	ЦГЗК			ПівнГЗК		
		2013	2014	2015	2013	2014	2015
Коефіцієнт власності	0,6	0,70	0,76	0,58	0,67	0,63	0,46
Коефіцієнт забезпеченості	0,3	0,51	0,47	0,21	0,44	0,28	0,07
Коефіцієнт залученого капіталу	0,4	0,09	0,13	0,07	0,10	0,17	0,13

Продовження таблиці 1

Коефіцієнт незв'язаного майна	0,6	1,55	0,82	1,15	1,46	1,04	1,38
Фінансова стійкість	0,12	0,23	0,07	0,03	0,19	0,05	0,03

Примітка. Розроблено автором.

На Центральному гірничозбагачувальному комбінаті у 2013 році склалася небезпечна ситуація з фінансової точки зору: показник фінансової стійкості не знаходиться у критичному значенні, але досягає 0,23 при нормі 0,12 (використовуємо саме це значення норми, так як розраховуємо чотири коефіцієнти з п'яти).

Схожа ситуація виникла і на Північному гірничозбагачувальному комбінаті. У 2013 році значення показника фінансової стійкості перевищило норму і досягло 0,19. Але впродовж наступних двох років фінансова стійкість підприємства знизилась у 2014 році в чотири рази, а в 2015 р. – у п'ять разів, як порівняти з 2013 роком. Це може бути пов'язано з низькими значеннями показників, які входять до складу розрахунків фінансової стійкості, а саме: негативні значення двох коефіцієнтів (у 2014 р.) – коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами, який характеризує частку оборотних активів, що покриваються власними коштами підприємства; коефіцієнт довгостроково залученого позикового капіталу, що показує частку в довгостроково використуваному капіталі позикових коштів.

Наступними розрахунками є визначення виробничої стійкості підприємств з 2013 по 2015 рр. Для цього визначаємо обсяги беззбиткового виробництва та середньорічну виробничу потужність кожного з підприємств. Підприємства виробляють два основні види продукції – залізорудний концентрат та обкотиші.

Виробнича потужність визначається кількістю продукції, яку виробляє підприємство за рік. Тенденція змін цього показника приведена в таблиці 2.

Таблиця 2 – Показники виробничої стійкості

Показники (концентрат):		ЦГЗК			ПівнГЗК		
		2013р.	2014р.	2015р.	2013р.	2014р.	2011р.
виробнича потужність	М	5006000	6072000	6000000	13761000	14219000	14404000
об'єм беззбиткового виробництва	V _{без}	21561,5	13061,2	19157,4	28197,8	38296,6	119510,7
Виробнича стійкість:	К _{упр}	1,004	1,002	1,003	1,002	1,0023	1,0088
Показники (обкотиш)		ЦГЗК			ПівнГЗК		
		2013р.	2014р.	2015р.	2013р.	2014р.	2015р.
виробнича потужність	М	2225000	2210000	2140000	9441000	9900000	10316000

Продовження таблиці 2

об'єм беззбиткового виробництва	$V_{\text{без}}$	44459,6	32599,4	51182,7	37653,9	49947,3	158922,78
Виробнича стійкість:	$K_{\text{упр}}$	1,02	1,01	1,02	1,004	1,0051	1,015

Примітка. Розроблено автором.

Порівнюючи обидва підприємства, можна говорити про неоднакові темпи змін показників. На Північному ГЗК показник виробничої стійкості залізородного концентрату та обкотишів постійно зростає.

На Центральному ГЗК не спостерігається тенденцій до зростання чи зменшення, навпаки наявні постійні коливання показника: у 2014 році – зменшення, у 2015 році – різке збільшення.

Висновки. Таким чином, категорія економічної стійкості розвитку підприємства є складною комплексною категорією, що включає в себе певну кількість локальних показників. В ході проведеного дослідження було виявлено ряд особливостей, які притаманні підприємствам гірничорудного комплексу. При розгляді та вивченні підприємств гірничорудного комплексу було доведено, що дані підприємства є специфічними з точки зору їх економічного стану. В результаті дослідження було доведено, що саме виробнича і фінансова стійкість підприємства найбільше надає можливість визначити економічну стійкість підприємства в мінливих умовах зовнішнього і внутрішнього середовищ.

Список літератури / References

1. Сергеева О. В. Теоретичні підходи до визначення сутності економічної стійкості підприємства / О. В. Сергеева // Торгівля і ринок України : темат. зб. наук. пр. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. – Вип. 21, т. 2. – С.41– 45.

Serhieieva, O. V.(2006), *Teoretychni pidhody do vyznachennia sutnosti ekonomichnoi stiikosti pidpruiemstva* [Theoretical approaches to definition of company economic viability essence]. *Torhivlia i rynek Ukrainy*, [Trade and market of Ukraine]. Issue 2, pp. 41–45.

2. Камаев, В. Д. Экономика и бизнес (теория и практика предпринимательства). - М.: Экономика, 1993. – 237 с.

Kamaev, V. D., (1993), *Ekonomika i biznes (teoriia y praktika predprinimatelstva)* [Economy and business (Entrepreneurship (Theory and Practice))]. Moscow: Economy, 237 p.

3. Лебедев О. Т. Основы экономики: учеб.пособие / О. Т.Лебедев, Т. Ю.Филиппова, А. Р. Каньковская; под ред.О. Т.Лебедева. – 2-е узд.доп. – СПб.:ИД «М и М», 1997. – 218с.

Lebedev, O. T, Fylyppova, T. Yu. Kan'kovskaia A. R. (1997), *Osnovy ekonomiki* [Fundamentals of Economics]. St. Petersburg: MI and M, 218 p.

4. Балабанов И. Т. Финансовый менеджмент. - М.: Финансы и статистика. 1994. - 224 с. Balabanov, I. T (1994), *Finansovyy menedzhment*, [Financial management], Moscow, 224 p.

5. Масалитина Е. С. Экономический мониторинг в стратегическом управлении промышленным предприятием : дис. канд. экон. наук - Москва:РГБ,2007.-186с.

Masalytyna, Ye. S. (2007), *Ekonomicheskii monitoring v strategicheskoy upravlenii promishlennim predpriyatiem* [Economic monitoring in the strategic management of industrial enterprise]. thesis of Ph.D. in Economics, Moscow, 186 p.

6. Брянцева И. В. Рейтинговая оценка экономической устойчивости строительного предприятия[Текст] / Брянцева И. В. // Экономика строительства. 2002. - №11. - С.20-27.

Bryanceva, I. V. (2002), *Reitingovaya otsenka ekonomicheskoy ustoychivosti stroitel'nogo predpriyatiya* [The rating of the economic stability of the building enterprise]. *Ekonomika stroitelstva* [Economics of building]. No. 11, pp.20 – 27.

7. Кондратьева Е. В. Комплексная оценка экономической устойчивости промышленного предприятия [Текст] / Кондратьева Е. В. // Автореф. на соиск. уч. ст. канд. экон. наук. – Челябинск, 2004. – 28с.

Kondrateva, Ye. V.(2004), *Kompleksnaya otsenka ekonomicheskoy ustoychivosti promishlennogo predpriyatiya* [Complex estimation of industrial enterprise economic stability]. Summery of Ph.D. in Economics, Chelyabinsk, 28 p.

8. Анохин С. Н. Методика моделирования экономической устойчивости промышленных предприятий в современных условиях[Текст] / Анохин С. Н. – Саратов: Саратов.гос.техн.ун-т, 2000. – 40с.

Anokhin, S. N.,(2000), *Metodika modelirovaniya ehkonomicheskoy ustoychivosti promyshlennykh predpriyatiy v sovremennykh usloviyakh* [Methods of modeling of economic stability of industrial enterprises in modern conditions]. Saratov national technical university, Saratov, 40 p.

9. Гиляровская Л. Т. Анализ и оценка финансовой устойчивости коммерческого предприятия. – СПб. и др.: Питер, 2003. – 249 с.

Gilyarovskaya, L. T. (2003), *Analiz i otsenka finansovoy ustoychivosti kommercheskogo predpriyatiya* [Analysis and estimation of commercial enterprise financial sustainability]. Piter, 249 p.

10. Берідзе Т. М. Статистичні показники в системі стратегічного управління гірничорудним підприємством / Т. М Берідзе // Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки» Сайт <http://www.global-national.in.ua> . – Миколаїв. – Випуск №2. Грудень. – 2014.

Beridze, T. M. (2014). “Statistical indicators in the strategic management of mining companies”, *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, [Online], vol. 2, available at: <http://www.global-national.in.ua>.

Дата надходження авторського оригіналу в редакцію: 07.11. 2016 р.

Цель. *Исследование составляющих экономической устойчивости предприятий горнорудных предприятий. Определение показателей, влияющих на экономическую устойчивость, статистический анализ факторов влияния, что позволит обеспечить руководителей необходимой информацией для принятия эффективных управленческих решений.*

Методы. *В процессе исследования использовались методы и принципы системного анализа объектов, методы финансового анализа, антикризисного управления, модели и методы диагностики экономического состояния предприятий.*

Результаты. *Проведенное исследование позволяет оценивать эффективность производственной и финансовой политики в рамках самого предприятия; оценивать риски, связанные с принятием управленческих решений; решать практические задачи, связанные с основными функциями производства продукции. Построение системы показателей экономической устойчивости предприятия позволяет получить информацию, необходимую для принятия управленческих решений и определение основных направлений экономической политики предприятия.*

Ключевые слова: *управление, эффективность, экономическая устойчивость, производство, финансовая устойчивость*

Objective. *Researching of mining companies economic sustainability components. Determination of indicators that influence on economic stability. To examine the impact factor statistical analysis using as precondition of effective managerial decision making.*

Methods. *In the research the objects system analysis methods and principles, financial analysis methods, crisis management, models and methods of companies' economic situation diagnosis of enterprises were used.*

Results. *The study allows to evaluate the efficiency of production and financial policies within the enterprise; assess the risks associated with the management decisions; solve practical problems related to the basic functions of production. Creating an enterprise economic stability indicators system helps to get information necessary for management decisions and determine the main directions of the company's economic policy.*

Key words: *management, efficiency, economic stability in production, financial stability*

УДК 005.521:(005.33-043.83:17.023.36-029:33-044.22)(045)P62

Роженко О. В.,
старший викладач

Донецький національний університет
економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: donnuet-stars@mail.ru

БІЗНЕС-МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ УЗГОДЖЕНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Rozhenko O. V.,
Senior lecture

Donetsk National University
of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: donnuet-stars@mail.ru

ENTERPRISE ORGANIZATIONAL CULTURE BUSINESS MODEL FORMATION AS INSTRUMENT OF THE ECONOMIC INTERESTS COORDINATION

Мета. *Мета статті полягає у виявленні сутнісних характеристик категорії «економічні інтереси», виявлення їх місця і ролі у здійсненні підприємницької діяльності, побудові бізнес-моделі формування організаційної культури підприємства як інструменту узгодженості економічних інтересів*

Методика. *У процесі дослідження використано: методи теоретичного узагальнення і порівняння для уточнення сутнісних характеристик категорії «економічні інтереси», аналізу і синтезу для визначення параметрів бізнес-моделі та значимості типів стратегії, методи абстрагування та узагальнення для формування висновків щодо вибору типу організації культури.*

Результати. *На підставі проведеного дослідження сутнісних характеристик категорії «економічних інтересів», виявлено місце і роль економічних інтересів у здійсненні підприємницької діяльності, побудовано бізнес-модель формування організаційної культури підприємства як інструменту узгодженості економічних інтересів.*

Ключові слова: *бізнес-модель, економічні інтереси, узгодженість, організаційна культура, ієрархія.*